

Retrospekt. Visszatekintés a múltra

Avagy miként értelmezhető az identitás a közösségi emlékezet tükrében

Előadások és beszélgetések az emlékezetről

2018. május 11. péntek 14:00–17:45 - Nagyterem (Három Holló, -1. szint, balra)

Losoncz Alpár azt írja, hogy a megértéshez visszatérő emlékezés filozofémája hagyományosan a végesség és halhatatlanság egzisztenciális különbségének tapasztalatát foglalja magába. Ebből az elgondolásból kiindulva a szekció résztvevői azt próbálják különböző megvilágításból bemutatni, milyen emlékezeti reprezentációk alakulnak ki egy-egy életesemény folytán egy adott közösségben, miként befolyásolják identitásunkat és késztetnek minket arra, hogy újraértelmezzük emlékeinket, identitásunkat és viselkedésmintáinkat.

A szekció szervezője: *Tóth Judit Gabriella* (Budapesti Corvinus Egyetem, TKDI).
Szekcióvezető: *Tóth János* (Kodolányi János Főiskola).

Fekete Sándor (Miskolci Egyetem BTK):

Egy befejezetlen életmű. Sánta Ferenc emlékezete

Sánta Ferenc *Éjszaka (Az áruló)* című drámáját 1968. március 8-án mutatták be a Nemzeti Színház kamaraszínházában, a Katona József Színházban. Az eredeti regény cím megváltoztatásának motívuma nagy valószínűséggel az volt, hogy Németh László *Az áruló* című drámája ekkoriban már kiadásra került, s friss színházi élményként az előző évad derekán mutatták be. Ezzel együtt a zárójeles címkiegészítés egyértelműen jelzi a kapcsolódást a regény és a dráma között. Az elnagyolt összehasonlítás a szükségszerű rövidítéseket nem számítva azonosnak mutathatja *Az árulót* és az *Éjszakát*. Azonban már az első olvasatnál fontos különbség, hogy a befejezés több ponton módosul. A lényegi mondanivaló ugyan nem változik, de gyorsabb, megrendítőbb lesz az utolsó jelenet. Ezt a hatást az író itt furcsa mód nem a rövidítéssel, hanem a beszúrásokkal éri el.

Az Egri István rendezésével, remek szereplőgárdával (Író – Óze Lajos, Vaclav – Avar István, Eusebius – Básti Lajos, Zsitomir – Sztankai István, Paraszt – Maklári János) színpadra vitt mű mindössze 16 előadást ért meg, amely egyértelmű bukásra utal. A célom az, hogy ennek a bukásnak a lehetséges okait összegyűjtsem, figyelembe véve a feldolgozás multidiszciplináris lehetőségeit.

Tóth Eszter Zsófia (VERITAS Történetkutató Intézet):

Álmodsz, királylány? Molnár Csilla, a tragikus sorsú szépségkirálynő emlékezete

Molnár Csilla az 1985-ös szépségkirálynő-választás győztese volt, 1986-ban öngyilkos lett. Történetéről szól Dér András – Hartai László filmje, a *Széppléányok*. Számos kutatási témám közül Molnár Csilla szépségkirálynő tragikus sorsa és emlékezete az, amelynek kapcsán a legtöbb olvasói levelet kaptam az évek során. Előadásomban e levelek és Molnár Csilla médiareprezentációja alapján elsősorban arra keresem a választ: életútjából mely tényezők azok, melyek ma is éltetik emlékezetét. Mít keresnek benne az emlékezők?

Tóth Judit Gabriella (Budapesti Corvinus Egyetem, Társadalmi Kommunikáció Doktori Iskola):

Die Seele geht nach Hause (A lélek hazatér). Schönerwerdi temetkezési szokások az identitás jegyében

Remgius püspök említi először a Schönerwerd nevet Strasbourgan, 778-ban, akkor még kis szigetként. Ma már 4948-an lakják, és az egykori szigetcseke különböző kultúrákból érkező emberek közösségévé vált a második világháborúnak köszönhetően. Jelenleg nincs egységes nyelve, a német és angol nyelvet használja felváltva, nem kíván sajátot kialakítani és asszimilálódni sem a svájciak társadalmába. Temetkezési szokásai is meglehetősen egyediek, nemzetiségként találjuk a helyi temetőben a sírokat, térbelileg eléggé elkülönítve. Jelen előadás azt igyekszik bemutatni, hogy a térbeli elkülönülés ellenére milyen módon próbálják az EMBERT, a nemzetiségi identitást a temetkezési szokásokon keresztül kifejezni.

Kollár Csaba (Nemzeti Közszerzői Egyetem, Katonai Műszaki Doktori Iskola):

A mesterséges intelligencia emlékeire épülő ember–robot interakció diskurzusai a játékelmélet fókuszában

Az informatikai rendszerek tárolási kapacitásainak növekedésével eseményeink minél nagyobb része digitális lenyomatként kerül rögzítésre, feldolgozásra és archiválására. Az emberről és történéseiről szóló emlékképek mellett a számítási kapacitások exponenciális növekedésének köszönhetően a mesterséges intelligencia tanulóképessége is dinamikusan fejlődik, s a tanítók által meghatározott tanulási típusok (felügyelt, félig felügyelt, felügyelet nélküli, megerősítéses) szerint markánsan megkülönböztethető egymástól a mesterséges intelligenciával rendelkező robotok személyisége. Előadásom alapgondolata az, hogy a jelenben, illetve a közeljövőben az ember–robot közötti diskurzusok mennyiségi és minőségi jellemzőiben komoly változások mennek végbe. A robotok eltérő személyisége nagymértékben meghatározza az ember–robot interakció diskurzív keretét, egyben lehetőséget ad arra is, hogy – s előadásomban erre kívánom helyezni a hangsúlyt – a diskurzusokat a játékelmélet szabályai szerint elemezzük.

Lips Adrián (Budapesti Corvinus Egyetem, Társadalmi Kommunikáció Doktori Iskola):

Az emblematikus Garbo-film: Az Anna Christie lehetséges olvasatai egykor és ma

A Garbo-jelenség Svédországban és Amerikában is megelőzte a saját korát. Greta Garbo első hangosfilm főszerepével az „Anna Christie”-ben (rendező: Clarence Brown, bemutató: 1930. február 21.) – a magyar mikrokozmoszban feltűnő Karády Katalinhoz hasonlóan – egy új nőtípus teremtődött meg, amelyet a néző a férfi főszereplő voyeur pozíciójából szemlél. A jelenség maga, álláspontom szerint, egy olyan népszerű narratíva, amely az 1930–1941 közötti kialakulása után kétszer éledt újjá. Mít jelentett az egyes korszakokban a Garbo imágóját létrehozó „Anna Christie” című film? Érvék és ellenérvék felsorakoztatásával erre a kérdésre keresem a választ előadásomban.

Juhász Péter (Miskolci Egyetem BTK):

A múltteremtés emlékezete, avagy közösségépítés a boszniai piramisok hiedelmeiben

A múlt önmagában nem létezik, hanem emlékek és tárgyi maradványok egymásra vonatkoztatásából, összerendezéséből alakul. A magunknak teremtett múlt kellemes, belakható kell, hogy legyen. De mi a helyzet akkor, ha a múltat úgy olvassuk újra, hogy közben a történetiség-történelmiség kaftánját adjuk rá? Ha a „kellemes, belakható” múlt, darabkáinak öntörvényű összerendezéséből áll össze?

Több mint tíz éve kezdődött az a projekt, amelyet azóta a tudományos és a szélesebb közvélemény csak a „boszniai piramisok” néven ismer. A meglehetősen vitatott (eredményű) vállalkozás azonban nemcsak egyszerűen archeológiai (jellegű) feltáró munkát, hanem több száz ember számára új tartalmú közösségi-kulturális emlékezetet is jelent. Ennek az előadásnak az a célja, hogy – közvetlen, helyszíni tapasztalatok alapján – bemutassa, milyen közösségi emlékezeti jelei vannak a boszniai „piramisokkal” kapcsolatos múltteremtésnek.

Marengo Alessandro (Harsányi János Tudásközpont):

A közelmúlt hamis hírei az olasz médiában. Az olasz nép közösségi emlékezete a hírek valóságátartalma vonatkozásában

Az elmúlt időszakban a hamis hírek jelenléte globális mértékben elterjedt és ettől a jelenségtől Olaszország sem mentesült. Korunk információs társadalma nagyon gyorsan termeli a különböző információkat, míg az információk tényleges ellenőrzésére egyre kevesebb időt szánnak. Egyrészt ez áll a hamis hírek elterjedésének hátterében. Másrészt pedig egyre több politikai és gazdasági szereplő alkalmazza előszeretettel a hamis hírek eszköztársát, és ez Olaszországban is jelentős arányban jelen van. A szándékos pánikkeltésnek politikai és / vagy gazdasági háttere van, továbbá ez már olyan méreteket öltött, hogy az olasz állam is komolyan elkezdett foglalkozni ezzel a problémával. A politikai jellegű hamis hírek jellemzően a legelterjedtebbek, hasonlóan más európai országhoz, viszont Olaszországban más területeken (pl. egészségügy, migráció stb.) is erőteljesen megjelent a hamis hírek romboló hatása.

Sándor Cecília (Budapesti Corvinus Egyetem, Társadalmi Kommunikáció Doktori Iskola):

Egy lokális emlékezési hely, mint az egyéni és közösségi sors lenyomata

Egy erdélyi falu, a Hargita megyei Csíkszentsimon egykori Keményítő- és Szeszgyár, jelenlegi Csíki Sör Manufaktúra területén járunk: egy tér, mely lokalizálja és időbeli keretbe foglalja a közösség identitásdiskurzusait. A gyártelep a hozzá kapcsolódó értelmezéseken keresztül az emlékező közösség számára a múlt tapasztalataiba mélyen elraktározódó egyéni és csoportos sorsképnek, valamint az aktuális identifikációnak a reprezentációja.

Miként válik a történelem az önmeghatározás keretévé, hogyan kapcsolódik össze a gazdaság és a nemzeti identitás a múlt–jelen kontextusában? Miért válik egy uralkodó államnemzet keretein belül a székely kisebbségi identitásszimbólumokhoz kapcsolt gazdasági beruházás jelentős társadalmi és politikai többlettartalommal telítetté? Milyen szerepe van mindebben a térnek, a történeti hagyománynak és a kulturális örökség emlékezetének?

Az előadás egy társadalomkutató szemüvegén keresztül, egy folyamatban lévő kutatás eredményeire alapozva reflektál e kérdéskörre. A lokális emlékezet létrehozásának, kihelyezésének és használatának egy interjúbeszélgetésekre alapozott vizsgálata nem más, mint a jelen, valamint a jelen horizontjából szemlélt múlt (re)konstrukciója.

Simon Erzsébet (Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK):

Az emlékezés néma tanúi – köztéri szobrok

Korunkra jellemző a rohanás, amelynek hátránya, hogy a nap mint nap látott tárgyak és jelenségek a megszokottság szürke homályába vesznek. A közterületeken elhelyezett szobrok és emlékművek is hasonló árnyékvilágban „élnek”. Előadásomban arról beszélek, hogy ha nyitott szemmel járunk, a közvetlen környezetünkben is sok ilyen szobor van, amelyek üzennek nekünk. Ezek a művek emlékeztetnek minket a múlt eseményeire, jeles személyekre, bizonyos korszakokra. A néma tanúknak van mondanivalójuk, szavak nélkül mesélnek a múlttól minden arra járónak, hogy feladatukat, az emlékeztetést minden nap végrehajtsák.

Doszpoly Roland (Debreceni Egyetem):

Az emlékezet kultúrája kárpátaljai lakosok visszaemlékezéseiben

Az előadásban egy élettörténeti elbeszéléseket gyűjtő és rögzítő empirikus terepmunka kapcsán szeretném érzékeltetni a Pierre Nora által leírt, az emlékek modern korban megváltozott helyeit, illetve a kommunikatív emlékezet fontosságát. Amikor egy kárpátaljai kutatásban vettem részt, Izсныétén, az élettörténeti elbeszélések egyik legmeghatározóbb kérdéseggyüttese a világháború, illetve a kolhoz rendszer „virágzásának” témái felé irányultak. Ahhoz, hogy összefüggéseket tudjak tenni korokban, események között, fontos volt megismerni az adott lokális település történelmét, vagyis hogy honnan indult, és például a világháború, majd a kollektivizáció történelmi eseményei hogyan hatottak, hogyan alakították a helyiek életét, az együtt élő, különböző etnikumok életmódját.